

ČASOPIS

**ET²eR - EKONOMIJA, TURIZAM,
TELEKOMUNIKACIJE I RAČUNARSTVO**

Vol. II., br. 1., 2020

ISSN 2670-8930

ET²eR

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Impressum

Nakladnik/Publisher:

Visoka škola za menadžment u
turizmu i informatici u Virovitici/
Virovitica College

Uredništvo/Editorial Board:

dr.sc. Oliver Jukić
Juraj Randelj, mag.oec.
dr.sc. Dejan Tubić
mr.sc. Neven Garača
Ivan Heđi, dipl.ing.
Mladena Bedeković, univ.spec.oec.
Željka Kadlec, univ.spec.oec.
Ivana Vidak, dipl.bibl. i prof.

Glavni urednik/Editor in chief:

dr.sc. Oliver Jukić

Izvršni urednik/Executive Editor:

Mario Pecimotika, mag. educ.
phys. et inf.

Lektura/Linguistic Adviser:

Ivana Vidak, dipl.bibl. i prof.

Tehnički urednik/Technical Editor:

Mario Pecimotika, mag. educ.
phys. et inf.

Adresa uredništva/Address of the Editorial Board:

Visoka škola za menadžment u
turizmu i informatici u Virovitici
Matije Gupca 78, 33000 Virovitica
Tel: +385 33 721 099
Fax: +385 33 721 037
E-mail: urednik@vsmti.hr

ISSN 2670-8930

Naslovnica/Front Page:

Juraj Randelj, mag.oec.

Grafičko oblikovanje/

Graphic Design:

Visoka škola za menadžmentu u
turizmu i informatici u Virovitici/
Virovitica College

Godina postavljanja publikacije na mrežu/Year of release:

2020. godina/Year 2020

Učestalost izlazenja časopisa/

Publishing frequency:

Dva puta godišnje/Two times a year

SADRŽAJ

1 Kohezijska politika – ključ razvoja
Europske unije

BOŠNJAK, S., SLAVIĆ, N.

8 Monetarna politika Europske unije s
osvrtnom na pristup Hrvatske u Europsku
monetarnu uniju

BOŠNJAK, S., PETRAS, M.

16 Upute suradnicima

ZNANSTVENI I STRUČNI RADOVI IZ
PODRUČJA EKONOMIJE I TURIZMA

Kohezijska politika – ključ razvoja Europske unije

Datum prijave: 14.02.2020
Datum prihvaćanja: 19.03.2020.

UDK 338:339.7(4-6EU)
Stručni rad

Sanja Bošnjak*, univ.spec.oec.,

Nikola Slavić**, struc.spec.oec.

*Panonski drveni centar kompetencija, Trg Lj. Patačića 1, Virovitica, Hrvatska

**Centar za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju Nikole Tesle 4, Virovitica, Hrvatska

e-mail: sanja.bosnjak@pdck.hr; nikolaslavic008@gmail.com

SAŽETAK – Kohezijska (regionalna) politika je jedna od najvažnijih ekonomskih politika Europske unije koja se sustavno mijenjala naročito nakon integracija novih članica u Europsku uniju. Prepoznajući značajna odstupanja u ukupnom socio-ekonomskom razvoju ne samo zemalja članica nego i regija unutar zemlje, kohezijska se politika prilagođavala sustavu, doprinoseći upravo tom razvoju. U ovom radu, prikazani su razlozi njenog nastanka, promjene koje je doživjela i instrumenti bez kojih njena provedba ne bi bila moguća. Osnovni je cilj kohezijske politike smanjiti regionalne razlike između zemalja članica Europske unije ali i regija unutar pojedine zemlje članice. Njeno djelovanje provodi se i u zemljama koje teže integraciji u Europsku uniju. Rezultati politike vidljivi su kroz mnogobrojne EU projekte provedene u svim zemljama članicama Europske unije.

Ključne riječi: kohezijska politika, smanjenje regionalnih razlika, fondovi EU

ABSTRACT - Cohesion (regional) policy is one of the most important economic policies of the European Union. It has changed systematically, especially since the integration of new members into the European Union. Recognizing the significant discrepancies in the overall socio-economic development of, not only Member States but also regions within the country, cohesion policy has adapted to the system, contributing precisely to that development. This paper presents the reasons for its occurrence, the changes it experienced and the instruments without which its implementation would not have been possible. The main objective of cohesion policy is to reduce regional disparities between EU Member States and regions within each Member State. Its activities are also being implemented in the countries aspiring to integrate into the European Union. The results of the policy are visible through numerous EU projects implemented in all EU Member States.

Key words: cohesion policy, reducing regional disparities, EU fund

1. UVOD U KOHEZIJSKU POLITIKU

Kohezijska ili regionalna politika nastala je prepoznavanjem regionalnih nejednakosti unutar Europske unije i njenih prethodnica koje su postajale sve veće i potrebe za prilagođavanjem putem različitih integracijskih politika. Ovom politikom, usmjeravaju se resursi i politička pažnja na ravnomjeran razvoj regija unutar Europske unije. Alokacija resursa kohezijske politike vrši se putem instrumenata Europskih strukturnih i investicijskih fondova, kao što su Kohezijski fond, Europski socijalni fond i Europski fond za regionalni razvoj i drugih investicijskih mehanizama. Najveću pažnju kohezijskoj politici, Europska unija je davala nakon ulaska slabije razvijenih zemalja u sastav Europske unije. Konsolidacijom članica Europske unije i daljnjim primanjem novih članica mogu nastati i pozitivni i negativni efekti, ali primarni cilj bez obzira na ishod, bi trebao biti poboljšanje kvalitete života i standarda građana svih zemalja članica Europske unije. Kohezijska politika Europske unije predstavlja zajedničku ekonomsku politiku europskih zemalja temeljenu na financijskoj solidarnosti i ujednačenom regionalnom razvoju.

Opći cilj ove politike Europske unije jest smanjenje društvene, socijalne i ekonomske nejednakosti između regija Europske unije te ujednačeni stupanj razvoja pojedinih regija. Kvalitetnom kohezijskom politikom, dolazi do veće stope regionalnog razvoja pri čemu Europska unija zadržava važnu ulogu u globalnom ekonomskom poretku (Cerančević, 2016). Gledajući s ekonomskog aspekta, konsolidiranje u smislu stabilnosti i

međusobne sigurnosti znači da se trgovina i investicije (posebno u novoprimitelne zemlje) mogu dalje i nesmetano razvijati. S proširenjem je u velikoj mjeri uvećano unutarnje potencijalno tržište, stvoreni su uvjeti za dobivanje jeftinije radne snage sa istoka. Ekonomski potencijal novih zemalja članica nije zanemari. Europska unija će stoga integrirati vrijedna i propulzivna tržišta s ovim zemljama. Ulazak zemalja u Europsku uniju znači potencijalnu mogućnost za napretkom i razvojem, ovisno kako države članice iskoriste ponuđene resurse i ovisno koliko truda ulože kako bi apsorbirali sredstva iz EU fondova.

Način povećanja financijske solidarnosti, socijalne uključenosti i životnog standarda je upravo putem operativnih programa i fondova Europske unije. Promatrajući nove države članice koje su postale korisnice Europskih strukturnih i investicijskih fondova, vidljiv je rast i razvoj pojedinih zemalja korisnica fonda, kao i smanjenje razlika među regijama. Kako bi se Europska unija jednakomjerno razvijala i držala korak s ostalim vodećim svjetskim gospodarstvima, bitna se pozornost morala posvetiti jednakomjernom rastu i razvoju svih regija Europske unije. S obzirom na to da se ulaskom novih zemalja članica u Europsku uniju stvorio veliki jaz na kulturnoj, ali i ekonomskoj razini, pažnja se morala

posvetiti konvergenciji¹ u regionalnom razvoju (Cerančević, 2016).

2. ZNAČAJ KOHEZIJSKE POLITIKE ZA RAZVOJ EUROPSKE UNIJE

Kohezijska (regionalna) politika investicijska je politika Europske unije kojom se promiče i podržava ukupan ravnomjeran razvoj država članica i njihovih regija. Riječ je o politici koja podupire stvaranje novih radnih mjesta, konkurentnost, gospodarski rast, unapređenje kvalitete života te održivi razvoj. Kohezijska politika investicijama daje potporu provođenju strategije Europa 2020. (Savić i sur., 2015).

Osnovna je svrha kohezijske politike ujednačiti regionalni razvoj unutar regija zemalja članica Europske unije i povećanje njihove regionalne konkurentnosti odnosno smanjiti značajne gospodarske, socijalne i teritorijalne razlike. Pri tome, Europska unija nastoji djelovati po tzv. „catching up“² principu, sukladno kojem stope rasta slabije razvijenih regija trebaju dostići stope rasta natprosječno razvijenih regija, međutim pri tome se ne smije ograničavati rast vodećih regija. Vezano uz alokaciju i koncentraciju sredstava kohezijske politike, kategorizacija se vrši prema stupnju razvijenosti i konkretnim potrebama pojedinih regija (NUTS statistička regulativa). Tako su za različite vrste poteškoća predviđene različite intervencije i različiti iznosi EU pomoći.

„Kohezijska politika istovremeno je i iskaz solidarnosti EU-e s manje razvijenim državama i regijama, koja koncentrira sredstva u područjima i sektorima u kojima su najpotrebnija. Dodatno, cilj kohezijske politike je smanjivanje značajnih ekonomskih, socijalnih i teritorijalnih razlika koje postoje u europskim regijama“ (Savić i sur., 2015:9).

Definirana su tri osnovna cilja kohezijske politike:

1. *Konvergencija* – odnosi se na financiranje razvojnih projekata i infrastrukture te jačanja gospodarskog i ljudskih kapaciteta u najmanje razvijenim regijama i zemljama članicama. Od ukupne alokacije kohezijske politike, otprilike 81,5% usmjereno je na ostvarenje cilja konvergencije.
2. *Regionalna konkurentnost i zapošljavanje* - odnosi se na financiranje inovativnih procesa i inovacija, promicanje društva znanja, poduzetništva, zaštite okoliša te jačanje zapošljavanja kroz različite vrste ulaganja u ljudske resurse. Ukupno 16% sredstava Kohezijske politike odnosi se na ovaj cilj.
3. *Europska teritorijalna suradnja* - odnosi se na poticanje projekata prekogranične i transnacionalne suradnje gdje na zajedničkim projektima sudjeluju partneri iz pograničnih regija dvije ili više zemalja članica. Na ovaj cilj

odnosi se otprilike 2,5% predviđene ukupne alokacije kohezijske politike.

Značajan dio (gotovo trećina) proračuna Europske unije usmjeren je na kohezijsku politiku odnosno 351,8 milijardi eura za proračunsko razdoblje 2014. - 2020. godine., koji se usmjeravaju putem tri fonda: Kohezijski fond, Europski fond za regionalni razvoj te Europski socijalni fond (Savić i sur., 2015).

3. POVIJESNI RAZVOJ KOHEZIJSKE POLITIKE

Još od 1970-ih godina, regionalna politika Europske unije eksplicitno je reducirala ekonomske i društvene razmjere između i unutar članica Europske unije. Resursi i politička pažnja posvećena ovom cilju s vremenom se povećavala, kako bi se održao uravnotežen i održiv razvoj ekonomskih aktivnosti svih članica Europske unije. Sve veća važnost regionalne politike nastala je prepoznavanjem regionalnih nejednakosti unutar Europske unije, koje su postajale sve veće kao i prepoznavanjem potrebe da je regijama potrebna pomoć u prilagođavanju različitim integracijskim politikama.

Tek krajem osamdesetih, sustavno se pristupilo planiranom regionalnom razvoju Europske unije. Potreba za sveobuhvatnom kohezijskom politikom javila se 1986. godine ulaskom relativno siromašnih regija Grčke, Španjolske i Portugala. Iako je glavni cilj kohezijske politike Europske unije tradicionalno uvijek bio ekonomski rast, nakon ulaska novih članica stavio se jači fokus na smanjenje razlika u stopama zaposlenosti među regijama. Tijekom 1990-ih godina, slijedom političkih procesa diljem Europe, zapošljavanje građana Europske unije je postalo veći prioritet unutar same kohezijske politike, a prepoznavanjem različitih fluktuacija gospodarskih ciklusa, ova je politika obuhvaćala i druge sektore, poput npr. zaštite okoliša. Od 2000.godine slijedila je revizija kohezijske politike iz koje se daje zaključiti da se kohezijska politika postepeno izgrađivala od projekata do programa i politike ujednačenog razvoja, od stvaranja malih do velikih regija i sve veće njihove važnosti, te uvođenja novih tema, područja intervencija i više investicijskih instrumenata. No najveći naglasak je bio, kroz čitavo povijesno razdoblje razvoja kohezijske politike, upravo razvoj infrastrukture i zaštita okoliša, naročito nakon valova proširenja EU. Važnost kohezijske politike odražavala se i na financijske alokacije, prikazane u Grafikonu 1.

¹ Konvergencija je jedan od ciljeva regionalne politike EU a odnosi se na aktivnosti koje su usmjerene na jačanje gospodarstva neke zemlje.

² Europska komisija http://ec.europa.eu/regional_policy/hr/policy/how/improving-investment/lagging_regions/ (15.12.2019.)

Grafikon 1: Kohezijska politika od 1989.-2020.

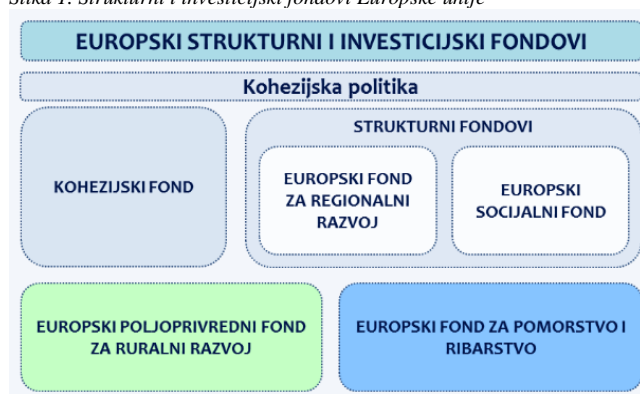

Izvor: *Europski strukturni i investicijski fondovi* (<https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/8>) (15.12.2019.)

4. INSTRUMENTI PROVEDBE KOHEZIJSKE POLITIKE

Kohezijska politika Europske unije financira se iz tri glavna fonda: Kohezijskog fonda, Europskog fonda za regionalni razvoj i Europskog socijalnog fonda. Osim navedenih, u financijskoj perspektivi 2014. – 2020. godine uvedena je mogućnost nadodavanja sredstava za regionalne projekte i iz drugih fondova koji su na raspolaganju, odnosno iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj i Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo. Dakle, ovih pet fondova predstavljaju instrumente provedbe kohezijske politike i artikulirani su namjenskim strukturnim fondovima, kao što je prikazano na sljedećoj slici³:

Slika 1. Strukturni i investicijski fondovi Europske unije

Izvor: *Europski strukturni i investicijski fondovi*, <http://www.strukturnifondovi.hr/eu-fondovi> (15.12.2019.)

Europski strukturni i investicijski fondovi (*eng. European Structural and Investment Funds – ESI fondovi*), u razdoblju 2014. – 2020. godine, imaju za cilj doprinijeti ostvarenju tri rasta Europske unije, definiranih strategijom Europa 2020. To su pametan, održiv i uključiv rast a koji se trebaju ostvariti definiranim tematskim

ciljevima u kojima uporište ima i kohezijska politika 2014.-2020.

4.1. Kohezijski fond

Kohezijski fond kao jedan od najmlađih fondova EU osnovan je 1993. godine. „Kohezijski fond namijenjen je najmanje razvijenim državama članicama Europske Unije, čija je vrijednost bruto nacionalnog proizvoda (BNP) po stanovniku manja od 90% prosjeka EU. Sredstva su namijenjena za provedbu projekata kojima se poboljšavaju okoliš i prometna infrastruktura koja je dio transnacionalne europske prometne mreže. Kohezijski fond služi smanjivanju gospodarskih i socijalnih razlika te promicanju održivog razvoja“ (Savić i sur., 2015:12). Putem Kohezijskog fonda financiraju se veliki infrastrukturni projekti velikih financijskih vrijednosti. Minimalna vrijednost takvih projekata je 25 ml € za projekte zaštite okoliša i 50 ml € za prometne projekte. Sredstva Kohezijskog fonda ne koriste regije već država članice putem tijela javne vlasti i radi toga se ne smatra strukturnim fondom. No, on ipak ima direktan utjecaj na razvoj poduzetništva i zapošljavanje naročito radi sudjelovanja u postupcima javne nabave za isporuku dobara i usluga. Krajnji cilj ovog fonda je osigurati ujednačene investicije u infrastrukturu za sve članice Europske unije kao preduvjet ujednačenog regionalnog razvoja.

4.2. Europski socijalni fond

Europski socijalni fond (*eng. European Social Fund - ESF*) glavni je instrument za ostvarivanje strateških ciljeva politike zapošljavanja EU i najstariji fond Europske unije. Usmjeren je na poticanje poduzetništva, pružanje pomoći posloprimcima u pronalaženju boljih radnih mjesta i uspostavi pravednijih mogućnosti za sve građane EU prilikom njihova zapošljavanja (Savić i sur., 2015).

Njegovo se djelovanje temelji na ulaganju u ljudske resurse, kako bi se povećala konkurentnost intelektualnog kapitala Europske unije za stvaranje kvalitetnih radnih mjesta. Prvenstveno se postiže socijalnim dijalogom predstavnika institucija Europske unije i predstavnika poslodavaca i posloprimaca kao i za povećanje socijalne uključenosti unutar društva. Kako je Europski socijalni fond dizajniran i implementiran kao partnerstvo, on uključuje širok raspon dionika kao što su nevladine udruge i udruge radnika. Smatra se da je rad u partnerstvu najbolji način kako bi se osiguralo efikasno i učinkovito trošenje namjenskih sredstava te kako bi se išlo u susret sa potrebama regija i zajednica. Ovaj fond uključuje ulaganja u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje, borbu protiv siromaštva i jačanje institucionalnih kapaciteta zemalja članica.

Smjernice Europskog socijalnog fonda su određene na europskoj razini konzultiranjem s brojnim interesnim skupinama, dok su Operativni programi predmet pregovaranja između nacionalnih vlasti i Europske

³ Europski strukturni i investicijski fondovi: EU fondovi, <http://www.strukturnifondovi.hr/eu-fondovi> (15.12.2019.)

komisije, a sama izvedba i provođenje programa su pod nadzorom nadležnih nacionalnih vlasti. Jedan od najvažnijih prioriteta Europskog socijalnog fonda je jačanje prilagodljivosti radnika novim vještinama i pružanje pomoći poduzećima u uvođenju novog načina poslovanja. Ostali su prioriteti usmjereni u bolji pristup zapošljavanju i pomoć mladim ljudima pri prelasku iz obrazovnih ustanova u radna okruženja. Socijalna uključenost podrazumijeva pomoć pri zapošljavanju osoba koje su u nepovoljnom položaju, tzv. ranjive skupine društva. Europska unija smatra da bi zapošljavanjem i uključivanjem ove skupine društva u normalan svakodnevni život mogli postići jednakost u svjetskoj populaciji.

4.3. Europski fond za regionalni razvoj

„Europski fond za regionalni razvoj (*eng. European Regional Development Fund - ERDF*), kao jedan od strukturnih fondova, ima za cilj ojačati gospodarsku i socijalnu koheziju u Europskoj uniji ispravljanjem neravnoteže između njenih regija, putem potpore u razvoju i strukturnim prilagodbama regionalnih gospodarstava, te putem potpore prekograničnoj, transnacionalnoj i međuregionalnoj suradnji“ (Savić i sur., 2015:13). Korisnici Europskog fonda za regionalni razvoj su vrlo široko definirani: lokalne i regionalne uprave i samouprave, odgojno obrazovne institucije, istraživački centri te mali i srednji poduzetnici za financiranje svojih poduzetničkih pothvata. Financiranje se vrši putem nacionalnih operativnih programa, usklađenih sa strateškim dokumentima Europske unije, a posebno bi se moglo istaći: istraživanje i razvoj te inovacije, jačanje poduzetničke klime i podrška malim i srednjim poduzetnicima, klimatske promjene i prijelaz na energentsku učinkovito gospodarstvo, poticanje zdravstvene, obrazovne i socijalne infrastrukture. Kao novina, za razdoblje 2014.-2020. godine uvedeno je posebno intervencijsko područje koje se odnosi na poticanje održivog urbanog razvoja. Posebna se pažnja posvećuje regijama koje su izložene ozbiljnim i trajnim prirodnim ili demografskim poteškoćama kao što su najsjevernije regije s vrlo niskom gustoćom naseljenosti, te otočne, pogranične i planinske regije. Europski fond za regionalni razvoj bi trebao doprinijeti strategiji EU za pametan, održiv i uključiv rast i na taj način osigurati veću koncentraciju potpore za prioritete Europske unije.

Iako su poljoprivredni fondovi kroz kohezijsko razdoblje 2014.-2020. postali dodatak kohezijskoj politici Europske unije, radi njihove složenosti, u ovom radu se neće posebno obrađivati.

5. UTJECAJ KOHEZIJSKE POLITIKE EUROPSKE UNIJE NA UJEDNAČENI REGIONALNI RAZVOJ

Kohezijska politika Europske unije u svojoj osnovi provođenja ima konkretne mjerljive rezultate sukladno

definiranim ciljevima. Oni su dostupni na službenim web stranicama i publikacijama Europske komisije kao i u provedbenim tijelima zaduženim za kohezijsku politiku u zemljama članica. To su brojni indikatori koji pokazuju konkretne rezultate po temeljnim ciljevima kohezijske politike i indikatori planirani u operativnim programima zemljama članicama. Promatrajući kohezijsku politiku za razdoblje 2007.-2013. godine, treba se podsjetiti da je to bilo razdoblje ekonomske i financijske krize u Europi i svijetu, no unatoč tomu postignuti su značajni rezultati. Iako smanjena investicijska ulaganja javnog sektora doprinijela su smanjenju regionalnih razlika i kreiranju novih radnih mjesta kao i povećanje BDP na nivou Europske unije. Ukupno 346,5 bilijuna EURA je uloženo u smanjenje regionalnih razlika i za održivi razvoj, što znači da su kohezijska sredstva bila značajan izvor kapitalnih investicija za većinu zemalja članica Europske unije. Otvoreno je 1 milijun novih radnih mjesta. Poduzetnički sektor je dobio značajne potpore u iznosu više od 11,5 bilijuna EURA za više od 400.000 malih i srednjih poduzeća i 121.400 start-up poduzeća. Kohezijski fond je izdašno pomogao ulaganje u prometne putove. Tako je izgrađeno 4.900 km cesta (uglavnom auto cesta) i rekonstruirano više od 1.500 km TEN-T željezničkih pruga kako bi se omogućio održivi javni prijevoz i povećala protočnost prometnica. Više od 6 milijuna ljudi dobilo je bolju opskrbu vodom a 7 milijuna ljudi je poboljšalo pristup odvodnji i boljem očuvanju okoliša. Investicije u turističku i kulturnu baštinu doprinijele su renoviranju gradskih i turističkih objekata i time indirektno utjecale i na povećanje turističkih dolazaka. No, da bi se stvarno mogao razumjeti i mjeriti utjecaj kohezijske politike, bilo je potrebno osmisliti posebne modele. Tako je krajem osamdesetih razvijen model HERMIN⁴ koji se primjenjuje u 27 zemalja članica EU a posebno u novijim zemljama članicama koje značajno zaostaju za razvijenijim zemljama. Model se veže uz BDP kao temeljni indikator za mjerenje gospodarske snage zemlje. U sebi sadržava tri vrlo opsežne komponente koje se odnose na vrijednost opskrbe odnosno vrijednost dostupnih sredstava, vrijednost njihova iskorištenja ili apsorpciju te proistekli dohodak iz ovih aktivnosti i njihovu raspodjelu. Ove se komponente primjenjuju na osnovne mjerljive elemente poput fizičke infrastrukture, ljudskih resursa i proizvodni poduzetnički sektor. Uobičajeni HERMIN model dijeli BDP na pet ekonomskih djelatnosti (proizvodnja, graditeljstvo, poljoprivreda, tržišne usluge i javne (netržišne) usluge) sukladno prihodima i rashodima. Pored navedenog, različiti makroekonomisti uveli su i druge modele za vrednovanje utjecaja kohezijske politike koji traže posebnu razredu i nailaze koncept ovog rada.

⁴ Više na: <http://www.herminonline.net/index.php/2-uncategorised/14-more> (10.2.2020.)

6. IZAZOVI NOVOG KOHEZIJSKOG RAZDOBLJA OD 2021. GODINE

Evaluacija kohezijske omotnice za razdoblje 2014.-2020. donijet će realne okvire novog višegodišnjeg okvira kohezijskog razdoblja 2021.-2027. no kako se radi upravo o sustavnom planiranju politika Europske unije, prioriteti nove regionalne politike su poznate. Plan je u novoj kohezijskoj omotnici min 65% do max 85 % sredstava iz Kohezijskog fonda i Europskog fonda za regionalni razvoj usmjeriti ka jačanju konvergencije i konkurentnosti regija. Pored poznatih elemenata podjele razvijenosti regija, uvode se dodatni elementi za omogućavanje pravednije raspodjele kohezijskih sredstava regija. To su nezaposlenost mladih, niska razina obrazovanja, veći prihvat i integracija migranata kao i borba protiv klimatskih promjena. Očekuje se daljnja decentralizacija upravljanja EU fondova na lokalnom nivou, smanjenje administrativnih prepreka i pojednostavljenje procedura (posebno za poduzetnike), nove urbane inicijative razvoja (min 6% sredstava iz Europskog fonda za regionalni razvoj usmjeriti za urbani razvoj). Novo kohezijsko razdoblje donosi i fleksibilniji okvir za upravljanje fondovima na nacionalnom nivou (jedan pravilnik za sedam fondova), kao i jače povezivanje kohezijske politike uz instrument Europskog semestra, kako bi se ostvarile planirane reforme (Program potpore strukturnih reformi). Sve navedeno treba omogućiti pozitivnu poduzetničku klimu za nesmetana i kvalitetna ulaganja poduzetnika, kako bi se ostvario rast europskog gospodarstva i povećala njegova konkurentnost.

Ciljevi⁵ koji će se nastojati doseći u novom kohezijskom razdoblju 2021.-2027. odnose se na:

- **pametniju Europu** - ulaganja usmjerena u inovativna rješenja i inovacijske procese, digitalizaciju i potpore malim i srednjim poduzećima za konkurentnije gospodarstvo;
- **zeleniju Europu** - ulaganja usmjerena u energetski neovisnu tranziciju, korištenje obnovljivih izvora energije i aktivniju borbu protiv klimatskih promjena;
- **povezaniju Europu** - ulaganja usmjerena na strateško prometno povezivanje i digitalne mreže;
- **socijalniju Europu** - ulaganja usmjerena na kvalitetna radna mjesta, stjecanje vještina, poboljšano obrazovanje kao i jednak pristup zdravstvenoj zaštiti i skrbi građana. Također obuhvaća i povećanje socijalne uključenosti ranjivih skupina društva te provedbu europskog stupa socijalnih prava za građane;
- **Europu bližu građanima** - podupiranje strategija razvoja vođenih na lokalnom nivou kao i održivi urbani razvoj u cijeloj Europskoj uniji.

Novo kohezijsko razdoblje i nadalje će podupirati teritorijalni razvoj i prekograničnu suradnju putem INTERREG programa. Prekogranična i međuregionalna suradnja omogućit će korištenje dijela sredstava na raspolaganju regijama za zajedničko financiranje projekata sveeuropskih inovacijskih projekata kao i

smanjenje prekograničnih prepreka za razvoj zajedničkih usluga. Europska komisija predlaže novi instrument za pogranične regije i države članice - Europski prekogranični mehanizam, kojim se želi postići međuregionalno usklađivanje pravne legislative. Također, regije koje imaju srodne pametne specijalizacije dobit će dodatne potpore za razvoj sveeuropskih klastera u prioritetnim sektorima (kružno gospodarstvo, digitalizacija i sigurnost na internetu). Pored bespovratnih sredstava, financiranje projekata ulaganja ostvarit će se i putem novog fonda Invest Eu u kojeg će zemlje članice dragovoljno ulagati dio svojih sredstava namijenjenih kohezijskoj politici. Upravljanjem ovim novim fondom će biti na središnjem nivou i omogućit će kombiniranje bespovratnih sredstava i financijskih instrumenata sa svrhom većeg privlačenja privatnog kapitala u fond. Naravno, sva ulaganja iz kohezijske omotnice u novom razdoblju, kao i do sada, morat će biti kvalitetno mjerljiva rezultatima i elementima vidljivosti financiranih projekata a sve s ciljem realizacije poboljšanja kvalitete života građana i ubrzanog razvoja Europske unije.

7. ZAKLJUČAK

Nesumnjivo, kohezijska politika sa svojim instrumentima, doista je najvažnija politika Europske unije koja može vrlo učinkovito djelovati na razvoj ne samo nerazvijenih dijelova članica Europske unije, već i ostalih zemalja na europskom prostoru koje su u pretpristupnom razdoblju Europskoj uniji. Instrumenti implementacije kohezijske politike su Europski strukturni i investicijski fondovi. Oni su se mijenjali tijekom razdoblja prateći promjene same kohezijske politike odnosno samog sustava današnje Europske unije. Tri osnovna cilja kohezijske politike trebaju omogućiti održiv i ubrzan razvoj nerazvijenih i udaljenijih krajeva europskog prostora, no pri tome ne smiju se zapostaviti ni potrebe onih razvijenijih dijelova Europske unije, te i njima omogućiti sredstva za održiv razvoj prema njihovim potrebama. Danas je Europska unija suočena s novim izazovima poput vala migracija prema razvijenim europskim zemljama, izlaskom Velike Britanije iz Europske unije, jačanju svoje konkurentnosti u odnosu na razvijenije zemlje svijeta te je neminovna i nova prilagodba kohezijske politike za buduće kohezijsko razdoblje. Sustav europskih institucija ove je izazove na vrijeme prepoznao i znati će na njih odgovoriti kroz Višegodišnji okvirni sporazum o financiranju kohezijske politike za sljedećih sedam godina, kako je to već sada vidljivo u prvim planskim dokumentima Europske komisije.

LITERATURA

1. Cerančević, Đ., D.: Iskustva novih zemalja članica Europske unije u povlačenju sredstava regionalne politike Europske unije, 2016,

⁵ https://ec.europa.eu/regional_policy/hr/2021_2027 (10.2.2020.)

- <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A1966/datastream/PDF/view> (9.1.2020.)
2. Maletić, I.: EU PROJEKTI: Od ideje do realizacije (praktično, primjenjivo, sveobuhvatno), Zagreb, TIM4PIN, 2016.
 3. Savić, Z., Bukovac, S., Spahić, I., Bobek, I.: Kohezijska politika EU i Hrvatska 2014.-2020: Vodič kroz strateški okvir i pregled mogućnosti financiranja. Zagreb, Hrvatska gospodarska komora, 2014.
 4. http://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/en/funding/cohesion-fund/ (9.1.2020.)
 5. <http://www.eu-projekti.info/europski-fond-za-regionalni-razvoj> (9.1.2020.)
 6. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=325> (15.12.2019.)
 7. https://europa.eu/european-union/about-eu/history/1945-1959_hr (15.12.2019.)
 8. http://ec.europa.eu/regional_policy/hr/policy/how/improving-investment/lagging_region (15.12.2019.)
 9. http://ec.europa.eu/regional_policy/hr/funding/erdf/ (15.12.2019.)
 10. <http://www.strukturnifondovi.hr/eu-fondovi> (15.12.2019.)
 11. <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/> (15.12.2019.)
 12. https://ec.europa.eu/regional_policy/hr/2021_2027 (10.2.2020.)
 13. <http://www.herminonline.net/index.php/2-uncategorised/14> (10.2.2020.)

Monetarna politika Europske unije s osvrtom na pristup Hrvatske u Europsku monetarnu uniju

Datum prijave: 14.02.2020.
Datum prihvatanja: 19.03.2020.

UDK 336.7:338(4-6EU)
Stručni rad

Sanja Bošnjak*, univ.spec.oec.

Marko Petras**, struc.spec.oec.

*Panonski drveni centar kompetencija, Trg Lj. Patačića 1, Virovitica, Hrvatska

**Matije Gupca 72a, Koprivnički Bregi, Hrvatska

e-mail: sanja.bosnjak@pdck.hr; marko.petras7@gmail.com

SAŽETAK: Monetarna politika predstavlja jednu od najvažnijih politika svake države a potrebna je radi održavanja makroekonomske stabilnosti države. Različiti su joj instrumenti na raspolaganju. Ovaj se rad bazira upravo na politikama i instrumentima monetarne politike koji osiguravaju njenu dugoročnu stabilnost. No, prostor Europske unije specifičan je radi ujedinjavanja monetarnih politika više europskih država u Europsku monetarnu uniju. U tom slučaju, monetarna politika mora biti jedinstvena za sve njene članice. Upravljanje monetarnom politikom Europske unije vrši Europska središnja banka u suradnji s nacionalnim središnjim bankama članica Europske monetarne unije. Suvremeni gospodarski ciklusi utječu i na monetarnu politiku koja im mora odgovarati brzim i učinkovitim instrumentima u svrhu očuvanja monetarne stabilnosti na prostoru u kojem djeluje. U radu je prikazan i razvoj monetarne politike od Hrvatske sve do donošenja Strategije za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj s troškovima i koristima budućeg hrvatskog ulaska u Europsku monetarnu uniju.

Ključne riječi: monetarna politika, Europska monetarna unija, pristup Hrvatske u EMU

ABSTRACT: Monetary policy is one of the most important policies of every country. It is necessary to maintain the country's macroeconomic stability. Various instruments are available to that purpose. This paper is based precisely on the policies and instruments of monetary policy that ensure its long-term stability. However, the European Union's space is specific in order to unify the monetary policies of several European countries into the European Monetary Union. In that case, monetary policy must be unique to all members. European Union monetary policy is managed by the European Central Bank in cooperation with the national central banks of the European Monetary Union. Modern economic cycles also affect to monetary policy, which must react by fast and efficient instruments in order to maintain monetary stability in the area in which it operates. This paper also addresses on the development of monetary policy in Croatia including official Strategy for involving of the euro as the official currency in Croatia, with costs and benefits of future Croatian entry into the European monetary union.

Key words: monetary policy, European monetary union, Croatian entry into EMU

1. UVOD U MONETARNU POLITIKU

Monetarna politika jedna je od najvažnijih politika u svakoj državi jer predstavlja važan dio makroekonomske stabilnosti države. Zajedno sa svojim ciljevima i instrumentima utječe na brojne ekonomske čimbenike, kao što su investicije, cijene, kamate, količinu novca u optjecaju itd. Monetarnu politiku provodi središnja odnosno centralna banka države, kreirajući je s nositeljima vlasti. Osnovni je cilj monetarne politike održati stabilnost cijena. Središnja banka deviznim tečajem najviše utječe na realnu ekonomsku aktivnost, a njezino djelovanje je slabije i ograničeno preko novčanih kretanja i kamatnih stopa. S druge strane, središnje bankarstvo u Europi ali i drugim dijelovima svijeta, generalno se svodi na kreiranje i upravljanje zakonski prihvaćenom valutom plaćanja. Upravo u svrhu kvalitetnijeg vođenja monetarne politike, osnovana je Europska monetarna unija, jedinstveni monetarni režim sa zajedničkom valutom za određeni dio zemalja Europske unije.

Brojni autori različito definiraju pojam monetarne politike, međutim njihove definicije se u mnogočemu podudaraju. Jasno je da je ona nužna za svaku državu jer je alat kojim se regulira novac i njegov optjecaj u svakoj državi (Lovrinović, Ivanov, 2009). Državni nositelji monetarne politike moraju usvojiti različite instrumente da bi njome upravljali. Ona u svojoj biti, kao znanstvena disciplina proučava i novac te novčana kretanja. Monetarna politika definira se kao politika koju provodi centralna banka s namjerom da utječe na monetarne i kreditne agregate, kamatne stope i devizni tečaj, a sve u cilju ostvarivanja krajnjih ciljeva makroekonomske politike (Božina, 2010). Ti se ciljevi odnose na postizanje unutarnje i vanjske monetarne stabilnosti kroz stabilnost domaćih cijena i deviznog tečaja kao i uspostavljanje makroekonomske ravnoteže.

2. INSTRUMENTI MONETARNE POLITIKE

Perišin i suradnici (2001) iznose kako instrumenti monetarne politike služe središnjoj banci za reguliranje količine novca u optjecaju, odnosno ona se njima koristi da bi uskladila količinu novca u optjecaju s kretanjima i zahtjevima realne ekonomije. Istoimeni autori naglašavaju kako nije riječ o statičkim kategorijama, nego se oni razvijaju i modificiraju zavisno od promjene ciljeva ekonomske, a nadasve monetarne politike. Biškupec-Popek, Bilal-Zorić (2017) instrumente monetarne politike dijele na:

- **Politiku otvorenog tržišta** – prvotno se ova politika povezuje s praksom Engleske banke koja je limitirala broj banaka koje mogu emitirati državne vrijednosne papire, no nakon pritiska drugih banaka, proširila je taj broj i tako otvorila tržište. U suvremenoj se ekonomiji ova politika odnosi na trgovanje vrijednosnim papirima, državnim obveznicama, trezorskim zapisima i sl. čime utječe na količinu novca u optjecaju, količinu obveznih rezervi banke i dr.
- **Politika refinanciranja** - služi u regulaciji količine novca u optjecaju putem visine diskontne i lombardne kamatne stope i maksimalan iznos refinanciranja.
- **Politika rezervi likvidnosti** – predstavlja obvezni postotak depozita kućanstava ili poduzeća koji banka mora držati na svom računu ili računu središnje banke radi osiguranja likvidnosti.
- **Selektivna kreditna politika** – ovom politikom središnja banka može preusmjeriti kredite iz primarne emisije u određene sektore i određene poslovne banke, kako bi omogućila poticanje tog selektiranog sektora. Druga je mogućnost selektivni otkup vrijednosnih papira pojedinog sektora ili usmjeravanje potrošačkih kredita pojedinim sektorima.

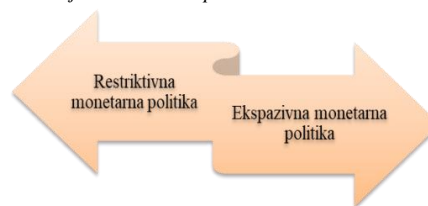
Dakle, ovim instrumentima središnja banka može kreirati monetarnu politiku sukladno ukupnim makroekonomskim kretanjima u državi i to na način koji će najbolje utjecati na stabilnost cijena i u konačnici dovesti do gospodarskog rasta.

3. VRSTE MONETARNE POLITIKE

Fiamengo (2011) upućuje na činjenicu da je u monetarnoj teoriji opće prihvaćeno stajalište da je osnovni smisao monetarne politike njezino djelovanje na stupanj i dinamiku privredne aktivnosti reguliranjem obujma i strukture efektivne novčane potražnje točnim formiranjem visine i strukture novčane mase. Shodno tome, monetarna

politika može biti *restriktivna i ekspanzivna*, kako je prikazano u Grafikonu 1.

Grafikon 1. Podjela monetarne politike

Izvor: Fiamengo, I. (2011.): *Monetarna politike Hrvatske narodne banke*, str. 24.

Lovrinović, Ivanov (2009) iznose kako restriktivna monetarna politika, preko pogoršanja kreditnih uvjeta (rasta kamatnjaka) i smanjenja iznosa raspoloživih kredita banaka, ograničava rast potražnje i djeluje u pravcu snižavanja inflacije. Ograničena ponuda bankarskih kredita dovodi do smanjenja investicija, a time multiplikativno i do smanjenja društvenog bruto proizvoda i zaposlenosti. Uslijed toga, prerestriktivne mjere monetarne politike i njima izazvani poremećaji u financijskom sustavu mogu postati čimbenik smanjenja obujma proizvodnje i pojave recesije u gospodarstvu, ukoliko su nominalni kamatnjaci znatno viši od realnih, to jest ako uključuju i rast cijena, potenciranje rasta kamatnjaka neće utjecati na zaustavljanje inflacije.

Nasuprot njoj, ekspanzivna politika omogućuje rast gospodarskih aktivnosti povećanjem novčanog optjecaja i kredita iznad optimalnog nivoa u uvjetima kada oni konstantno padaju ili postoji potreba da ih se ojača, što je evidentno u kriznim i recesijskim razdobljima. U ovakvim situacijama, bitno je na vrijeme prepoznati temeljne makroekonomske probleme kako se isti ne bi reflektirali naknadno kroz efekte tzv. fenomena kašnjenja. Istoimeni autori napominju kako ekspanzivna monetarna politika na početku potiče pad kamatnjaka, a u kasnijoj fazi uzrokuje njegov rast. Uzimajući u obzir tradicionalnu zakonitost odnosa između investicija i cijene novca, u dugom roku iščekavaju pozitivni učinci koji bi mogli doprinijeti gospodarskom rastu, a inflacija ostaje kao jedina posljedica monetarne ekspanzije.

No, u praksi najčešće postoji problem usklađivanja nositelja monetarne i fiskalne politike zbog toga što nerijetko jedna drugoj neutraliziraju napore rješavanja osnovnih makroekonomskih problema. Potrebna je snažna koordinacija svih nositelja ekonomske politike da bi se osigurao gospodarski rast (Božina, 2010).

4. MONETARNA POLITIKA EUROPSKE UNIJE

Europska unija je vrlo složena organizacija koja je mijenjala svoje oblike, još od Pariških i Rimskih ugovora sve do danas, kad je suočena prvi put sa situacijom da

jedna od najsnažnijih zemalja Europske unije želi iz nje izaći. Pojam optimalnog valutnog područja razvijen je u okviru rasprave između fiksnih i fluktuirajućih tečajeva 1960ih godina a označavao je geografsko područje unutar kojega bi opće sredstvo plaćanja bila jedna ili više zajedničkih valuta dok makroekonomski pokazatelji moraju biti pozitivni (niska stopa inflacije, puna zaposlenost u gospodarstvu i ostvarena vanjskotrgovinska ravnoteža). Slijedom krize 7tih godina, bilo je potrebno uspostaviti novi zaštitni mehanizam europskog valutnog područja. Europski fond za monetarnu suradnju (EFMS) osnovan je u rujnu 1972. godine s ciljem obrane nacionalnih valuta od devalvacija i zaštite od negativnih međunarodnih monetarnih kretanja. Međusobni tečajevi valuta bili su fiksni, ali su zajednički fluktuirali prema trećim zemljama. Europski monetarni sustav (EMS) uspostavljen je krajem 1970tih godina s ciljem stabilizacije međusobnih odnosa valuta zemalja članica. EMS je zapravo predstavljao izlaz iz krize međunarodnog sustava tečaja nakon raspada zlatno-deviznoga sustava fiksnih tečajeva. Bazirao se na tri osnovna elementa: a) stvaranje europske valutne jedinice (ECU), b) Europski sustav tečaja koji je omogućavao da svaka zemlja članica izračunava svoj paritet u odnosu na ECU te c) sustav kreditnih intervencija koje su uspostavile središnje banke svih zemalja članica EMS. EMS je nakon 20tak godina, sve bolje organiziranom zajedničkom monetarnom politikom a posebno nakon događanja 1990tih godina odnosno padom Berlinskog zida, prerastao u Europsku monetarnu uniju (EMU) sa zajedničkom valutom euro i zajedničkom Europskom središnjom bankom (ECB). Formiranjem Europske monetarne unije, veća je pozornost usmjerena ka prednostima koje zemlje članice Europske unije imaju ulaskom u EMU. Božina (2012) naglašava kako bi jedinstvena monetarna politika za sve zemlje članice Europske unije bila od velikog značenja, jer bi sve funkcioniralo kao u jednoj državi.

Koristi od jedinstvene monetarne politike su:

- nestanak transakcijskih troškova konverzije europskih valuta,
- nestanak valutnog rizika,
- pojednostavnjenost načina plaćanja,
- veća jasnoća cijena,
- poduzećima je olakšan izvor financiranja,
- integracija financijskih tržišta,
- povećani raspon financijskih instrumenata izraženih u zajedničkoj valuti,
- moguća protuteža u budućnosti dominaciji USD na svjetskim financijskim tržištima,
- rast tržišne vrijednosti državnih obveznica europskih zemalja denominiranih u euru i

konvergencija njihovih prinosa (Broz, 2004:181-184).

Ugovor o EU iz Maastrichta predviđa uvođenje jedinstvene monetarne politike zasnovane na jedinstvenoj valuti kojom će upravljati jedinstvena i neovisna centralna banka. Sve državne članice Europske unije, međusobno usklađuju svoje nacionalne ekonomske politike kako bi mogle zajednički djelovati kada budu suočene s izazovima. Uvođenje eura kao zajedničke valute predstavlja završnu fazu procesa monetarnog ujedinjenja a euro je službeno pušten u optjecaj 2002. godine. Europska središnja banka

(ECB) 01. siječnja 1999. vodi monetarnu politiku u Eurosustavu središnjih banaka, kojeg čine Europska središnja banka i središnje banke zemalja članica Europske unije. Za pristup u EMU, zemlje članice moraju ispuniti stroge kriterije postavljene ugovorom iz Maastrichta⁶:

- Stabilnost cijena: stopa inflacije ne smije biti viša od 1,5 posto od prosječne stope inflacije tri zemlje članice s najnižom inflacijom u prethodnoj godini;
- Proračunski manjak: u pravilu mora biti manji od 3% bruto domaćeg proizvoda;
- Dug: javni dug ne smije premašiti 60% BDP-a, ali zemlji s većim javnim dugom bit će dopušteno usvojiti euro ako je uočljiv trend dugotrajnog smanjivanja javnog duga;
- Kamate: dugoročne kamate ne smiju premašiti 2% kamatne stope tri zemlje članice s najnižom inflacijom u prethodnoj godini;
- Stabilnost tečaja: tečaj domaće valute mora ostati unutar unaprijed ostavljenih margina fluktuacije najmanje dvije godine.

Nužno je znati da bi se održala stabilnost zajedničke valute u Eurozoni, potrebno je imati i stabilnu fiskalnu politiku. I dok se ciljevi monetarne politike definiraju na razini Eurozone od strane Europske središnje banke, fiskalni su ciljevi decentralizirani i prepušteni planiranju zemalja članica. Tako fiskalna politika postaje fleksibilnija kao instrument obrane u slučaju asimetričnih šokova. Dok zajednička monetarna politika ima za cilj niske i stabilne inflacije putem mehanizma inflatornih očekivanja i kretanja kamatnih stopa, harmonizirane fiskalne politike se planiraju dugoročno, radi očuvanja stabilnosti javnih financija i tako djeluju stabilizirajuće na dugoročne kamatne stope. Pri tome, fiskalne politike istovremeno trebaju biti fleksibilne da bi djelovale kao obrana od asimetričnih šokova u pojedinim nacionalnim gospodarstvima. Drugi važan, iako kontraverzan uvjet je

⁶ Eur-lex.europa.eu (10.12.2019)

disciplina fiskalne politike koja se odražava tada kao podrška vjerodostojnosti monetarne politike.

Kriza odnosno recesija iz 2010tih godina koja je pogodila gospodarski prostor većine zemalja Europske unije, utjecala je na potrebu dodatnog praćenja ekonomskih politika za brze intervencije na jedinstvenom europskom tržištu. Od 2011. godine poboljšava se sustav usklađivanja ekonomskih politika na razini Europske unije uvođenjem Europskog semestra. Europski semestar je godišnji ciklus kojim se koordiniraju ekonomske politike na nivou svih zemalja članica Europske unije kako bi se osigurao zajednički rast i stabilnost monetarne politike na nivou Europske unije. On također definira postupak restrukturiranja ekonomskih politika i provođenja hitnih reformi u zemljama članicama u kojima se pojave makroekonomske neravnoteže.

5. INSTRUMENTI MONETARNE POLITIKE U EUROPSKOJ UNIJI

Države članice Europske unije ulazeći u sustav Eurozone, najvećim dijelom napuštaju svoju monetarnu suverenost i prilagođuju je europskoj monetarnoj politici. Europska središnja banka (ECB) preuzima glavnu ulogu za uspostavljanje jedinstvene monetarne politike unutar novoosnovanog središnjeg bankarskog sustava odnosno Europskog sustava središnjih banaka (ESCB). Europski sustav središnjih banaka se sastoji od Europske središnje banke i nacionalnih središnjih banaka u svih državama članica Europske unije. Tako je osigurano centralizirano donošenje odluka ali i zajedničko i dosljedno provođenje zadataka u skladu s raspodjelom ovlasti i ciljevima sustava (Čalopa, Cingola 2009).

Osnovne zadaće Eurosustava⁷ definirane su ECB-om, a odnose se na:

- Definiranje i provođenje monetarne politike Eurozone - sposobnost Eurosustava da formuliра i provodi monetarnu politiku osigurana je punom kontrolom nad primarnom emisijom novca. ECB i nacionalne središnje banke, jedine su institucije koje imaju pravo izdavati novčanice i kovanice. S obzirom da bankarski sustav ovisi o primarnom novcu, Eurosustav je u stanju vršiti dominantan utjecaj na tržištu novca uvjetima i kamatnim stopama.
- Obavljanje operacija inozemne razmjene - utječu na devizne tečajevе i uvjete domaće likvidnosti koje su vrlo važne varijable monetarne politike.
- Upravljanje službenim deviznim rezervama država članica Eurozone - jedan od glavnih razloga

upravljanja međunarodnim rezervama je osiguravanje dovoljne likvidnosti ECB da bi mogla provoditi operacije inozemne razmjene novčanih sredstava. Inozemnim sredstvima ECB-a upravlja se decentralizirano od strane nacionalnih središnjih banaka koje odabiru sudjelovanje u djelatnostima upravljanja inozemnim pričuvcama.

- Promicanje nesmetanog funkcioniranja platnog sustava - platni sustavi služe za prijenos novca između kreditnih i monetarnih institucija. Ovom funkcijom, platni sustavi se stavljaju u središte ekonomske financijske infrastrukture.
- Izdavanje novčanica eura i osiguravanje njihovog integriteta - zadaća je Eurosustava osigurati uspješnu opskrbu novčanicama. Osiguravanje integriteta novčanica eura postiže se istraživanjem i razvojnim aktivnostima, sprječavanjem krivotvorenja novčanica te konstantnom primjenom standarda kvalitete i vjerodostojnosti novčanica od strane nacionalnih središnjih banaka, kreditnih institucija i ostalih profesionalnih rukovatelja novcem.
- Sakupljanje podataka i sastavljanje statističkih izvješća - veoma su bitni u provođenju monetarne strategije jer odražavaju trenutnu situaciju ekonomije na području eura. Da bi ostvarila svoje ciljeve, ECB uz pomoć nacionalnih središnjih banaka, prikuplja veliku količinu statističkih informacija na temelju kojih donosi strateške odluke.

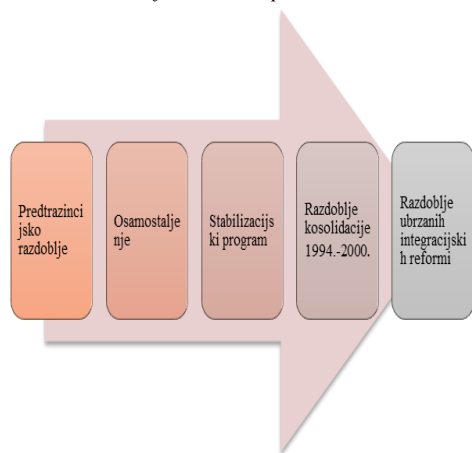
Europska središnja banka ima sjedište u Frankfurtu a/M i djeluje putem Izvršnog odbora, Upravljačkog i Općeg vijeća koji svi imaju svoje operative zadatke za očuvanje stabilnosti cijena u Eurozoni a također vrši i Jedinstveni nadzororni mehanizam nad bankama.

6. MONETARNA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE

Monetarna kretanja u Hrvatskoj prošla su nekoliko različitih faza od njezinog osamostaljenja do danas i može ih se podijeliti kako je vidljivo na grafikonu 2.

⁷ Ecb.europa.eu (10.12.2019.)

Grafikon 2. Faze kretanje monetarne politike u RH

Izvor: <https://www.hnb.hr> (10.12.2019.)

Prvo, predtranzicijsko razdoblje obilježeno je velikom makroekonomskom neravnotežom i nedorečenom monetarnom i ostalim politikama. Proces prelaska iz planske ekonomije u ekonomiju slobodnoga tržišta predstavljao je izazov na kojega Hrvatska, mlada država u nastanku, opterećena Domovinskim ratom, nije mogla kvalitetno odgovoriti. Početak neovisnosti i osamostaljenja zabilježilo je razdoblje snažne hiperinflacije. Hiperinflacija⁸ predstavlja izuzetno visoku inflaciju (porast razine cijena) koju je teško kontrolirati. Uzrok je inflaciji izvanredni porast potražnje, kojega država podržava emisijom novca zbog izvanrednih rashoda (rat, socijalni pritisci) ili ekspanzijom bankarskih kredita. Ovo razdoblje hiperinflacije počinje 1991. godine pa sve do implementacije stabilizacijskog programa u listopadu 1993. godine. Na godišnjoj razini, stopa inflacije iznosila je 350 % u 1991., 1038 % u 1992. i 1249 % u 1993. godini s mjesečnim stopama inflacije koje su se kretale od minimalnih 14,3 % do maksimalnih 38,7 % iz listopada 1993. godine. Tranzicijska recesija, koja je karakterizirala sve države nakon raspada socijalističkog sustava, u Hrvatskoj je bila dublja nego u ostalim državama. Pad BDP-a od 7.1 % u 1990. godini bio je u skladu s gospodarskim problemima u zemlji, raspadom istočnog europskog tržišta i početkom raspada zajedničkog jugoslavenskog tržišta.⁹ No, od stabilizacijskog programa iz 1993. godine, Hrvatska nije više imala problema s inflacijskim procesima. Razdoblje konsolidacije od 1994. do 2000. godine, obuhvaćalo je sanaciju bankarskog sustava, rast monetarnih agregata, pad kamatnih stopa, brži rast zaduženosti stanovništva od rasta zaduženosti poduzeća, problem asimetričnih informacija i troškova verifikacije.¹⁰ Nakon 2000. godine, zabilježen je oporavak ekonomske aktivnosti u zemlji i realan rast BDP-a na što

je najvećim djelom utjecala stabilnost tečaja, uravnoteženje fiskalne politike te konsolidacija bankarskog sustava. Ovo stabilno razdoblje potrajalo je do recesije iz 2008. godine, kada su usporeni sve ekonomske aktivnosti u Hrvatskoj, ponovo je došlo do pada BDP-a i velikih makroekonomskih neravnoteža.

6.1. Ulaganje međunarodnih pričuva

Hrvatska narodna banka (HNB) prema izvješću iz 2016. godine, u odnosu na instrumente ulaganja, najveći dio deviznih portfelja ulaže u državne vrijednosnice, kolateralizirane i nekolateralizirane instrumente te instrumente međunarodnih financijskih institucija i središnjih banaka. Rukovodeći se načelima likvidnosti i sigurnosti najveći udio zauzimaju ulaganja u državne vrijednosnice. U skladu sa Zakonom o HNB-u sredstva se mogu ulagati kod financijskih institucija i država investicijskoga kreditnog rejtinga prema najmanje dvije međunarodno priznate agencije za procjenu kreditnog rejtinga, najviše investicijskog rejtinga. Ulaganja kod pojedinih financijskih institucija i zemalja su ograničena. Vodeći se načelom sigurnosti, najveći dio deviznih portfelja, HNB ulaže u državne vrijednosne papire odabranih zemalja, kolateralizirane depozite te u instrumente međunarodnih financijskih institucija i središnjih banaka. Posebnom odlukom propisuje se obveza komercijalnim bankama koje moraju održavati rezervne pričuve na svojim ili posebnom računu u Hrvatskoj narodnoj banci. Odlukom o obveznoj pričuvu propisuje se i osnovica te način obračuna obvezne pričuve. Na izdvojena sredstva obvezne pričuve Hrvatska narodna banka može plaćati banci naknadu, a odluku o visini te kamatne stope donosi HNB. Na posljednji dan 2016. godine oko 58 % sredstava ukupnih međunarodnih pričuva HNB bilo je uloženo u države, banke i institucije čiji se kreditni rejting nalazi unutar dva najviša ranga, potom kod BIS-a i MMF-a te u efektivni strani novac u trezoru HNB-a.¹¹

6.2. Uloga Hrvatske narodne banke u provođenju monetarne politike Republike Hrvatske

Hrvatska narodna banka je najvažnija monetarna institucija u cjelokupnom monetarnom sustavu Hrvatske, neovisna u definiranju svojih ciljeva i zadaća. Sukladno zakonskim propisima, ovlaštena je donositi podzakonske akte kojima regulira devizno poslovanje pravnih i fizičkih osoba te obavlja kontrolu deviznog poslovanja u Republici

⁸ <http://www.ekonomskirjecnik.com/definicije/hiperinflacija.html> (10.12.2019.)

⁹ <https://www.hnb.hr/o-nama> (10.12.2019.)

¹⁰ <https://www.hnb.hr/o-nama> (10.12.2019.)

¹¹ <https://www.hnb.hr/documents/20182/1997949/h-gi-2016.pdf/bc467db3-9371-40a1-a9b2-970f46c09d5b> (10.12.2019.)

Hrvatskoj. Lovrinović, Ivanov (2009) naglašavaju kako je temeljni cilj središnje banke očuvanje stabilnosti cijena, odnosno niske stope inflacije. Istoimeni autori napominju kako se od izuzetne važnosti za gospodarstvo nameće i politika deviznog tečaja pomoću koje središnja banka ostvaruje svoj glavni cilj. Da bi se povećale ekonomske aktivnosti u zemlji, potrebno je omogućiti povoljni kreditni potencijal sektoru gospodarstva i kućanstva. HNB kontrolira zakonima uspostavljeni jedinstveni novčani, kreditni i bankovni sustav, a sve više i sustav depozitno-kreditnih financijskih institucija (Raspudić-Golomejić 2007).

Jedan od temeljnih ciljeva Hrvatske narodne banke je utvrđivanje i provođenje monetarne i devizne politike u Hrvatskoj. Određuje mjere i instrumente koji su joj potrebne za reguliranje kreditne aktivnosti i likvidnosti banaka kao i za reguliranje količine novca u optjecaju. Donosi također i mjere u svezi s kamatnim stopama i tečajem domaće valute. Hrvatska narodna banka može u svoje ime izdavati vlastite vrijednosne papire koji glase na domaću ili stranu valutu te na financijskim tržištima ugovarati kupnje, prodaje i zamjene vrijednosnih papira i drugih lako utrživih financijskih instrumenata kao i prava i obveze u vezi s njima radi provođenja utvrđene monetarne i devizne politike, sama utvrđuje posebnom odlukom kamatne stope na kreditne i diskontne poslove Hrvatske narodne banke. Isto tako, ovlaštena je utvrđivati metodu za određivanje vrijednosti kune prema drugim valutama.¹² Hrvatska narodna banka samostalna je i neovisna u okviru Ustava Republike Hrvatske i zakonskih propisa u cjelokupnosti poslova iz svoje nadležnosti, što se očituje u sljedećim zadacima:

- utvrđivanju i provođenju monetarne i devizne politike;
- držanju i upravljanju međunarodnim pričuvama Republike Hrvatske;
- izdavanju novčanica i kovanog novca;
- izdavanju i oduzimanju odobrenja i suglasnosti u skladu sa zakonima kojima se uređuje poslovanje kreditnih institucija, kreditnih unija, institucija za platni promet, institucija za elektronički novac i platnih sustava te devizno poslovanje i poslovanje ovlaštenih mjenjačnica;
- obavljanju poslova supervizije i nadzora u skladu sa zakonima kojima se uređuje poslovanje kreditnih institucija, kreditnih unija, institucija za platni promet, institucija za elektronički novac i platnih sustava;
- vođenju računa kreditnih institucija i obavljanje platnog prometa po tim računima, davanju kredita

kreditnim institucijama i primanju u depozit sredstava tih institucija;

- uređivanju i unapređivanju sustava platnog prometa;
- obavljanju zakonom utvrđenih poslova za Republiku Hrvatsku;
- donošenju podzakonskih propisa u poslovima iz svoje nadležnosti;
- pridonosenju stabilnosti financijskog sustava u cjelini i
- obavljanju ostalih, zakonom utvrđenih poslova¹³.

Središnja banka propisuje stopu obvezne rezerve i osnovicu na koju se ona izdvaja, a ponekad i minimalnu rezervu likvidnosti banaka (Lovrinović, Ivanov 2009). Istoimeni autori napominju kako se povećanjem stope obvezne rezerve središnja banka izravno djeluje na smanjenje kreditnog potencijala svake pojedinačne banke, kao i kreditnog potencijala bankovnog sustava. Također, središnja banka po potrebi može i povećati kreditni potencijal banaka odobravanjem kredita iz primarne emisije.

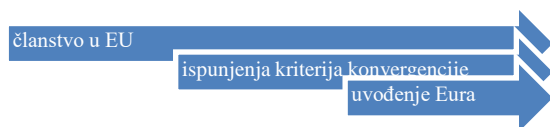
7. UVJETI PRISTUPANJA REPUBLIKE HRVATSKE EUROZONI

Euro kao zajednička valuta brojnih država članica Europske unije, predstavlja jedan od glavnih simbola europskih integracija. Jedan od ciljeva uvođenja zajedničke valute bio je potaknuti veću povezanost među državama članicama te samim time ojačati iskorištavanje svih prednosti jedinstvenog tržišta uz slobodno kretanje ljudi, roba, usluga i kapitala. Euro uklanja transakcijske troškove, smanjuje prekomjerne promjene deviznih tečajeva, te olakšava trgovinu između država članica i povećava otpornost gospodarstava na krize. U cjelini, euro pridonosi stabilnijim gospodarskim prilikama i rastu, većim investicijama i novim radnim mjestima. Eurozona danas predstavlja drugo najveće gospodarsko područje na svijetu s više od 340 milijuna stanovnika. Prosječni dohodak po stanovniku drugi je najveći među vodećim svjetskim gospodarstvima. Euro je druga najvažnija svjetska valuta. Kao vrlo stabilna valuta, pruža zemljama članicama Eurozone važnu zaštitu u razdobljima ekonomskih kriza. Valute poput eura preuzimaju ulogu sigurnih utočišta za investitore te stoga u pravilu ne gube na vrijednosti. Sam proces uvođenja eura u članicama Europske unije, može se vidjeti iz prikaza na Grafikonu 3.

¹² <https://www.hnb.hr/o-nama> (10.12.2019.)

¹³ Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci, pročišćeni tekst NN 78/08, 54/13.

Grafikon 3. Koraci do uvođenja eura

Izvor: Hrvatska narodna banka,
<https://euro.hnb.hr/documents/2070751/2104255/euro-u-hrvatskoj.pdf/ef0b0ce6-a325-4e22-b061-06b33257a753>, str.16.
(10.12.2019.)

Kriteriji za uvođenje Eura odnosno pristupanje u Europsku monetarnu uniju, definirani su Ugovorom iz Maastrichta 1992. godine. Odnose se na stabilnost cijena, javnih financija, tečaja i dugoročnih kamatnih stopa. Oni trebaju doprinijeti ekonomskoj stabilnosti zemlje članice i pripremiti ju za ulazak u Eurozonu odnosno Europsku monetarnu uniju. Nadalje, država članica Europske unije, prije uvođenja eura, mora dobiti pozitivnu ocjenu Europske komisije i Europske središnje banke. Stabilnost tečaja podrazumijeva da nacionalna valuta države članice sudjeluje u Europskom tečajnom mehanizmu bez poremećaja i velikih oscilacija tečaja u odnosu na euro najmanje dvije godine, a samo sudjelovanje određuje se administrativnom odlukom.

Hrvatska kao članica Europske unije od 2013. godine, ima pozitivne pokazatelje vezanih za kriterije za uvođenje eura. Proračunski manjak sveden je u dozvoljene okvire (ispod 3% BDP-a) u 2016. godini, a javni dug se nalazi na silaznoj putanji i to je dovoljno za stabilnost javnih financija. Razmatrajući druge kriterije, Hrvatska je uglavnom uspješna: stopa inflacije bila je niska u skladu s globalnim trendovima, kamatne stope na dugoročne državne obveznice posljednjih se godina nalaze na povijesno niskim razinama, dok devizni tečaj kune prema euru fluktuirao u relativno uskom rasponu. Sudjelovanje u tečajnom mehanizmu podrazumijeva utvrđivanje središnjeg tečaja kune prema euru i granica fluktuacije, a da bi ono bilo uspješno potrebno je provesti najmanje dvije godine bez većih promjena deviznog tečaja nacionalne valute prema euru. Strategijom za uvođenjem eura kao službene valute u Hrvatskoj, Vlada Republike Hrvatske i Hrvatska narodna banka žele upoznati javnost s procesom

i učincima uvođenja eura. Uvođenje eura treba promatrati u širem kontekstu koji prelazi ekonomsku analizu iznesenu u Strategiji za uvođenjem eura kao službene valute u Hrvatskoj. Nakon početka recesije 2008. godine, u Europskoj uniji su uspostavljeni novi mehanizmi kontrole europskih politika (Europski semestar i Procedura prekomjerne makroekonomske neravnoteže) koji koordiniraju ekonomske politike strukturnim reformama koje međutim trebaju omogućiti veću otpornost europskog tržišta i Eurozone u budućnosti u odnosu na unutarnje i vanjske krizne elemente. Hrvatska je od pristupanja Europskoj uniji uključena u provođenje navedenih mehanizama, čime se povećao stupanj povezanosti hrvatske ekonomske politike s ostalim državama članicama. Tijekom 2019. godine, Hrvatska je izašla iz Procedure prekomjerne makroekonomske neravnoteže te je predstavila Strategiju za uvođenje eura kao jedinstvene valute, no nakon uvođenja eura, za državu članicu Eurozone vrijede stroža fiskalna pravila koja primjenjuju države članice Eurozone.

7.1. Koristi i troškovi uvođenja eura za Republiku Hrvatsku

Uobičajeno je da država članica Europske unije koja želi uvesti euro kao svoju službenu valutu izradi Strategiju¹⁴ uvođenja eura kao službene valute, temeljene na analizi troškova i koristi članstva u Eurozoni. Iz analize i ove Strategije proizlazi da je ukidanje valutnog rizika glavna korist uvođenja eura, dok je istodobno gubitak samostalne monetarne politike ograničen trošak jer spomenuta valutna izloženost umanjuje prostor za snažnije korištenje monetarne politike u Hrvatskoj. Strategijom za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj, Hrvatska narodna banka naglašava bitne koristi uvođenja eura:

- Uklanjanje valutnog rizika u gospodarstvu;
- Smanjenje troška zaduživanja svih domaćih sektora;
- Otklanjanje rizika valutne i smanjenje rizika bankovne i platno bilančne krize;
- Niži transakcijski troškovi;
- Poticaj međunarodnoj razmjeni i ulaganjima;
- Sudjelovanje u raspodjeli monetarnog prihoda Eurosustava;
- Pristup mehanizmima financijske pomoći Eurozone.

Koristi uvođenja eura za Hrvatsku veće su od samih troškova. Koristi su trajne i relativno visoke, troškovi su

¹⁴ Izvor: Strategija za uvođenje Eura kao službene valute u Hrvatskoj: <https://vlada.gov.hr/pdf> (10.12.2019)

uglavnom jednokratni i niski. Uvođenje eura smanjit će rizike za financijsku i makroekonomsku stabilnost te povoljno djelovati na uvjete financiranja, što bi trebalo ubrzati rast i ojačati otpornost gospodarstva. Gore navedena Strategija, također definira i troškove uvođenja eura, a koji se odnose na:

- Gubitak samostalne monetarne politike;
- Rizik povećanja razine cijena pri konverziji;
- Rizik prekomjernog priljeva kapitala i akumulacije makroekonomskih neravnoteža;
- Troškovi konverzije;
- Prijenos sredstava Europskoj središnjoj banci;
- Sudjelovanje u pružanju financijske pomoći drugim državama članicama.

Iz predložene Strategije uvođenja eura kao službene valute u Hrvatskoj, vidljivo je da su jače koristi od uvođenja eura nego što su troškovi. Hrvatski ekonomski prostor iako je otvoren, mali je i pretpostavlja se da bi uvođenje eura imalo pozitivan utjecaj na ekonomske aktivnosti u Hrvatskoj te osiguralo gospodarski rast.

8. ZAKLJUČAK

Monetarna politika je izuzetno značajna za ostvarenje monetarne stabilnosti države a time i za ostvarenje njenog gospodarskog rasta. Monetarnu politiku usmjerava i vodi središnja nacionalna banka kao neovisna institucija sukladno zakonskim propisima. No, središnja nacionalna banka ju ipak mora koordinirati s ostalim nositeljima ekonomskih aktivnosti države ali isto tako i ostalim politikama, posebno s fiskalnom politikom koje se međusobno moraju nadopunjavati. Instrumenti koji su na raspolaganju središnjoj nacionalnoj banci, omogućavaju upravo njeno usmjeravanje sukladno trenutnim i očekivanim ekonomskim aktivnostima. Monetarna politika ima i svoje ciljeve koji se odnose upravo na ostvarenje stabilnosti cijena, pozitivne novčane optjecaje i makroekonomske ravnoteže. U situaciji kad se pojave makroekonomske neravnoteže, središnja nacionalna banka koristi restriktivnu ili ekspanzivnu monetarnu politiku i njene instrumente. Ugovorom o Europskoj uniji iz Maastrichta, predviđeno je uvođenje jedinstvene valute plaćanja, eura na području jednog dijela zemalja članica Europske unije odnosno na području Europske monetarne unije. Monetarnu politiku unutar Europske monetarne unije koordinira Europska središnja banka sa sustavom središnjih nacionalnih banaka. Države članice Europske unije moraju zadovoljiti vrlo zahtjevne kriterije iz Maastrichta, ukoliko žele pristupiti EMU i uvesti euro kao svoju valutu. Na tom je putu i Republika Hrvatska čija je Vlada usvojila Strategiju za uvođenje eura kao službene valute. Iako je hrvatska monetarna politika kroz

turbulentno razdoblje samostalnosti Hrvatske, doživljavala značajne promjene, nakon izlaska iz recesije a naročito izlaskom iz Procedure prekomjerne makroekonomske neravnoteže 2019. godine, Hrvatska je spremna u budućnosti pristupiti Europskoj monetarnoj uniji. Dok se monetarna europska politika centralno planira i vodi putem Europske središnje banke, ostale ekonomske politike, poput fiskalne su decentralizirane i prepuštene državama članicama. Kriza na svjetskom i europskom prostoru krajem 2010tih godina, navela je potrebu usklađivanja tih politika s monetarnom politikom. U tu je svrhu uveden mehanizam Europskog semestra koji prati prilagodbu ekonomskih politika zemalja članica i strukturnih reformi potrebnih za konvergenciju dijela država članica Europske unije ali i očuvanje monetarne stabilnosti unutar Europske monetarne unije. Smjernice Europske komisije za razdoblje nakon 2021. godine predviđaju jačanje monetarne unije i njenu stabilnost. Poseban paket mjera odnosi se na zemlje članice koje su izrazile spremnost na ulazak u Europsku monetarnu uniju. Uz postojeće instrumente razvoja za konvergenciju država članica Europske unije, predlažu se i naizmjenični zajmovi za one države koje imaju monetarnu i fiskalnu stabilnost a financirat će ih posebnim propisima sve članice Europske unije na dragovoljnoj bazi te od prihoda od emisijske dobiti Europske središnje banke. Dakle, vrlo je važno osigurati kvalitetno provođenje svih instrumenata monetarne politike na čitavom području Europske unije, kako bi se osigurali planirani dugoročni ciljevi iz strateških dokumenata Europske unije, osigurala stabilna monetarna politika te rast ukupnog gospodarstva Europske unije.

LITERATURA

1. Biškupec-Popek, P., Bilal-Zorić, A. (2017): Optimizacija korištenja instrumenata monetarne i makroprudencijalne politike u svrhu očuvanja stabilnosti financijskoga sustava. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, Vol.15 No 1.: 27-45
2. Božina, L. (2010): Monetarna ekonomija. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli,
3. Božina, L. (2012): Monetarna ekonomija. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli,
4. Čalopa, M. K., Cingula, M. (2009): Financijske institucije i tržište kapitala Varaždin: TIVA (Fakultet organizacije i informatike),
5. Ecb.europa.eu (10.12.2019.)
6. Eur-lex.europa.eu (10.12.2019.)
7. Fiamengo, I. (2011): Monetarna politika Hrvatske narodne banke. Diplomski rad, Split: Ekonomski fakultet u Splitu, dostupno na: <https://repozitorij.unin.hr/islandora/object/unin:1241/preview> (10.12.2019)
8. <http://www.ekonomskirjecnik.com/definicije/hiperinflacija.html> (10.12.2019.)

9. <https://www.hnb.hr/o-nama> (10.12.2019.)
10. Lovrinović, I., Ivanov, M. (2009): Monetarna politika. Zagreb: RRiF-plus d.o.o.
11. Perišin, I., Šokman, A., Lovrinović, I (2001): Monetarna politika. Rijeka: Sveučilište u Rijeci
12. Raspudić-Golomejić, Z.(2007): Koordinacija upravljanja javnim dugom i vođenja monetarne politike u Hrvatskoj, Zagreb: Hrvatska narodna banka.
13. Strategije za uvođenje eura kao službene valute <https://vlada.gov.hr/pdf> (10.12.2019)
14. Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci, pročišćeni tekst NN 78/08, 54/13.

UPUTE SURADNICIMA

Upute za izradu radova za časopis ET²eR

< Dva reda razmaka >

A. Autor*, B. Autor** i C. Autor*

* Tvrtka, visoka škola, veleučilište ili sveučilište, odjel, udruženje
Potpuna adresa: Ulica, Mjesto, Država

** Tvrtka, visoka škola, veleučilište ili sveučilište, odjel, udruženje
Potpuna adresa: Ulica, Mjesto, Država
E-mail adrese svih autora: author@domena

< Red razmaka >

SAŽETAK - Uredništvo prima neobjavljene radove na hrvatskom i/ili engleskom jeziku (ukoliko hrvatski jezik nije materinji autori su dužni poslati rad i na svom materinjem jeziku i engleskom jeziku, engleska verzija će biti objavljena u časopisu). Radovi se dostavljaju u elektroničkom obliku (e-mail). Uredništvo pridržava pravo prilagodbe rada općim pravilima uređivanja časopisa i standardu hrvatskog jezika. Ispod sažetka na hrvatskom jeziku napisati sažetak na engleskom jeziku (ABSTRACT). Veličina od 100 do 250 riječi. U sažetku navesti polazište problema, metodologiju i rezultate rada. Ne citirati literaturu, ne koristiti slike, tablice, grafikone u sažetku rada.

Ključne riječi: navesti 3 do 5 ključnih riječi.

< Dva reda razmaka >

1. UVOD

< Red razmaka >

Vaš je zadatak što preciznije koristiti ovaj dokument kao predložak za pisanje rada u programu „Microsoft word“.

U radu moraju biti sadržani: naslov, ime autora, ime organizacije, puna adresa, sažetak, ključne riječi, uvod, tekst rada s naslovima poglavlja i podpoglavlja (ako ih ima), zaključak, popis referenci i mogući prilozi. Poglavlja i podpoglavlja označiti arapskim brojevima. Radovi mogu sadržavati minimalno 5, a maksimalno 8 stranica. Radovi se šalju na e-mail adresu: urednik@vsmi.hr. Za dodatne informacije možete se obratiti na tel.: +385 33 492 257.

< Dva reda razmaka >

2. KOMPLETNI PRIMJERAK

< Red razmaka >

1) *Veličina i vrsta slova:* Nužno je koristiti „Times New Roman“ tip slova. Slijedite veličinu slova specificiranu u Tablici 1 (izraženo u točkama - points).

2) *Format:* Pripremite konačni oblik Vašeg rada za objavljivanje na stranicama u A4 formatu (210 mm × 297 mm).

Za format stranice odredite gornju i donju marginu na 25 mm, a lijevu i desnu marginu na 20 mm. Širina svakog od dva stupca mora biti 82 mm. Razmak među njima bit će 6 mm. Poravnajte lijevi i desni rub (obostrano poravnanje – Justify) teksta. Na posljednjoj stranici rada podesite jednaku duljinu stupaca. Između poglavlja koristite dva reda razmaka, kao i između teksta i tablica ili slika, kako bi podesili duljinu stupca. Koristiti prored – jednostruka, a tabulator podesiti na 0.5 cm.

Koristite automatsko razdvajanje riječi iz retka u redak i kontrolu tiskarskih pogrešaka.

Digitalizirajte vaše slike.

Nemojte numerirati stranice.

< Dva reda razmaka >

TABLICA 1: VELIČINA SLOVA RADOVA SPREMNIH ZA TISAK

Veličina slova	Izgled slova		
	obična	masna	kosa
8pt	reference, tekst u tablicama, fusnote, eksponenti i indeksi		nazivi slika i tablica izvori slika i tablica
9pt		riječ SAŽETAK, riječi Ključne riječi	tekst sažetka
10pt	organizacija autora, adresa, e-mail, glavni tekst, formule, naslovi poglavlja		podnaslovi (potpoglavlja)
11pt			
12pt	imena autora		
16pt		naslov rada	

Izvor: naznačiti izvor za svaku tablicu

< Dva reda razmaka >

3. POMOĆNE UPUTE

< Red razmaka >

3.1. Slike, crteži, tablice, grafikoni

< Red razmaka >

Numerirajte svaku sliku, tablicu, crtež, grafikon. Preporučamo postavljanje slika ili tablica na vrh ili dno stupca. Izbjegavajte postavljanje u sredinu stupca. Slike ili tablice možete proširiti preko oba stupca ako je to potrebno. Nazivi slika, tablica, crteža i grafikona moraju biti naznačeni iznad, a izvori moraju biti naznačeni ispod slika, tablica, crteža i grafikona. Napomena: nazivi i izvori se ne pišu centrirano nego od početka reda.

Koristiti se funkcijom Reference > umetni opis slike > dodati odgovarajuću ilustraciju (tablica, grafikon, slika) tj. references > insert caption.

Izbjegavajte postavljanje slika ili tablica prije njihovog prvog spominjanja u tekstu. Kraticu “Sl. 1.” možete koristiti i na početku rečenice.

< Dva reda razmaka >

Sl. 1. Naslov za svaku sliku u radu

Izvor: naznačiti izvor za svaku sliku, crtež i grafikon

< Dva reda razmaka >

3.2. Fusnote

< Red razmaka >

Fusnote označavajte brojevima¹⁵. U tekstu se mogu koristiti fusnote eksplikativnog i komparativnog tipa.

< Red razmaka >

3.3. Citati

< Red razmaka >

Citirani autori u tekstu trebaju biti navedeni neposrednim povezivanjem citata s bibliografskom jedinicom (harvardski sustav). *Primjer za citiranje:* za jednog autora (Buble, 2006:156), za dva autora (Heđi i Jukić, 2010:162), za tri ili više autora (Raletić i sur. 2013:41). *Primjer za parafraziranje:* : za jednog autora (Buble, 2006), za dva autora (Heđi i Jukić, 2010), za tri ili više autora (Raletić i sur. 2013).

< Red razmaka >

3.4. Kratice i akronimi

< Red razmaka >

Definirajte kratice i akronime prvi put kada ih koristite u tekstu.

Nemojte koristiti kratice u naslovima, osim ako se to ne može izbjeći.

< Dva reda razmaka >

4. ZAKLJUČAK

< Red razmaka >

Budite kratki i navedite najvažniji zaključak vašeg rada. U zaključku nemojte koristiti formule ni slike.

VAŽNO: NAPOMINJEMO DA RADOVI KOJI NISU NAPISANI PREMA NAVEDENIM UPUTAMA NEĆE BITI PRIHVAĆENI ZA OBJAVU U ČASOPISU. OBAVEZNO ISPUNITI OBRAZAC PRIVOLA AUTORA ZA KORIŠTENJE OSOBNIH PODATAKA/ IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Molimo posjetite <https://vsmti.hr/eter/> za naputak o načinu dostave rada i navedenim rokovima.

< Dva reda razmaka >

LITERATURA

< Red razmaka >

Korištenu literaturu navesti na kraju rada, numerirati arapskim brojevima abecednim redom prema prvom slovu prezimena autora. Font „Times New Roman“ veličine 8.

1. Buble, M. (2006): Menadžment. Split: Ekonomski fakultet
2. Blažević, Z., Bosnić, I. (2009): Ruralni turizam u općini Pitomača. U: Bedeković, V. (ur) Zbornik radova Visoke škole za menadžment u turizmu i informatici. Virovitica: Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici (str. 157-166)
3. Heđi, I., Jukić, O. (2010): Informacijski sustav za samostalno kreiranje turističkih aranžmana. In: Lučić, B., Jojić, R., Šarenac, M. (eds.) ICTE 2010 International conference on tourism and environment. Sarajevo: IUPNB (pp 159-164)
4. Jukić, O., Špoljarić, M. (2010): [Uvod u građu računala](#). Virovitica: Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici
5. Raletić, S., Janjušić, D., Garača, N., (2013): Metode za mjerenje različitih oblika promocije preko interneta. Praktični menadžment Vol IV br. 1 (33-42)
6. Schiller, B.R. (2006): The Micro Economy today. New York: McGraw-Hill/Irwin
7. Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja, NN 122/03
8. Poslovni dnevnik, <http://www.poslovni.hr/> (20.05.2018.)

¹⁵ Fusnote mogu biti eksplikativnog i komparativnog tipa font „Times New Roman“ veličine 8.

Kategorizacija radova

Autori svoje radove mogu prijaviti unutar određenog tematskog područja časopisa koja obuhvaćaju, ali nisu ograničena na:

1. *Opća ekonomija, makroekonomija i mikroekonomija*
2. *Ekonomski razvoj*
3. *Suvremeni menadžerski procesi*
4. *Poduzetništvo, inovativnost i kreativnost*
5. *Marketing i poslovna komunikacija*
6. *Računovodstvo, financije i porezi*
7. *Međunarodna ekonomija i međunarodne integracije*
8. *Pravni aspekti menadžmenta i poduzetništva*
9. *Primjena matematike i statistike u ekonomiji*

10. *Suvremeni trendovi u turizmu*
11. *Turistički razvoj i institucionalna podrška razvoju turizmu*
12. *Turizam posebnih interesa*
13. *Ruralni oblici turizma*
14. *Ekonomija doživljaja*
15. *Interesna udruživanja u turizmu*
16. *Marketing u turizmu*
17. *Destinacijski menadžment*
18. *Interpretacija kulturne i prirodne baštine*
19. *Zaštita okoliša i održivi razvoj*
20. *Upravljanje ljudskim potencijalima u turizmu*

21. *Informacijsko-komunikacijske tehnologije*
22. *Arhitektura informacijskih sustava*
23. *Programsko inženjerstvo, programski jezici i tehnologije*
24. *Nove paradigme u razvoju softvera*
25. *Odabrana programska rješenja*
26. *Internet stvari (IoT)*
27. *Nove telekomunikacijske tehnologije i mreže novih generacija*
28. *Upravljanje telekomunikacijskom mrežom*
29. *Performanse mreže i kvaliteta usluge*
30. *Računarstvo u „oblaku“*
31. *E-sustavi i rješenja u javnoj upravi*
32. *Operacijski sustavi*

Radovi u časopisu „ET²eR – Ekonomija, turizam, telekomunikacije i računarstvo“ mogu biti kategorizirani kao stručni rad, pregledni rad, prethodno priopćenje i izvorni znanstveni rad čija pojašnjenja se nalaze nadalje u tekstu. Pri tome moraju donositi važne informacije o stanju iz prakse i novosti iz tematskih područja uz popularizaciju struke.

- **Stručni rad** - sadrži korisne priloge iz struke i za struku, pri čemu se radi prenošenja informacija opisuju tuđi rezultati ili se opisuje primjena rezultata koji su već negdje primijenjeni. Stručni rad ne sadrži originalne rezultate niti izvorne informacije i spoznaje, a njegovo je težište na primjeni poznatih spoznaja te širenju i praktičnoj primjeni postojećih spoznaja.
- **Pregledni rad** - sadrži cjeloviti prikaz određenog problema o kome postoje već objavljene znanstvene informacije i rezultati znanstvenog istraživanja koji su u radu prikazani, analizirani i sintetizirani na nov način, pri čemu je posebna pozornost posvećena preglednoj i kritičkoj ocjeni postojećih informacija, spoznaja i rezultata istraživanja, uz navođenje cjelovitog pregleda literature o tretiranoj materiji.
- **Prethodno priopćenje** - sadrži nove znanstvene rezultate koji traže hitno objavljivanje, a istraživanja su u tijeku. Takav članak ne mora omogućavati ponavljanje i provjeru prikazanih rezultata. Objavljuje se samo uz obavezu autora da nakon toga objavi i izvorni znanstveni članak po završetku istraživanja.
- **Izvorni znanstveni rad** - sadrži prvo objavljivanje izvornih istraživanja. On mora biti određen tako da se istraživanje može ponoviti, a da se pritom dobiju rezultati s istom točnošću u granicama pokusne greške, odnosno da se može provjeriti točnost analiza i zaključaka